

Praktisch
beheerrapport
Bevindingen uit het
beheerexperiment van
het Ecocertified Solar
Parks project

Eelerwoude

Op weg naar 100% natuurinclusief >

Opdrachtgever:

RVO
Otto Berns
Postbus 2232
3500GE Utrecht

Opdrachtnemer:

Eelerwoude
[Onze vestigingen](#)
088-1471100
info@eelerwoude.nl
www.eelerwoude.nl

Projectgegevens:

Projectnummer: 205409
Datum: 26-1-2026
Projectleider: Sebastiaan Forouzan Fard
Opgesteld: Sijtse Jan Roeters, Herbert
Thuinte en Sebastiaan Forouzan Fard
Gecontroleerd: Nee
Status: Concept
Versie: 1

© 2025 Eelerwoude

Dit rapport is enkelzijdig opgemaakt.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Praktische ervaringen beheer	5
2.1	Constateringen beheervriendelijk inrichten	5
2.2	Constateringen groenbeheer	6
3	Richtlijnen en aanbevelingen	7
3.1	Richtlijnen en aanbevelingen ontwerp	7
3.2	Richtlijnen en aanbevelingen groenbeheer	14
4	Tot slot	17

1 Inleiding

De bevindingen in dit rapport komen voort uit de ervaringen die zijn opgedaan tijdens het beheerexperiment van het EcoCertified Solar Parks-project.

EcoCertified Solar Parks (2021 – 2025)

In het EcoCertified-project onderzoeken we hoe de natuurlijke waarden en bodemgezondheid in zonneparken verbeterd kunnen worden door middel van ontwerpkeuzes en vegetatiebeheer. Dit onderzoek leidt tot richtlijnen voor ontwerp en beheer, die in de praktijk toepasbaar zijn via de kwaliteitscertificering EcoCertified Solar Label. Dit label waarborgt het behoud van bodemkwaliteit binnen zonneparken en draagt bij aan het herstel van biodiversiteit in ons landschap.

Het project wordt uitgevoerd door een consortium met onder meer Wageningen University & Research, TNO, Eelerwoude, Holland Solar en NL Greenlabel, in samenwerking met zonneparkontwikkelaars, acht provincies, Rijkswaterstaat en de Natuur- en Milieufederaties. Het onderzoek loopt van eind 2021 tot en met 2025.

Beheerexperiment (2022 – 2024)

In 12 van de 18 deelnemende zonneparken is een experiment uitgevoerd met vegetatiebeheer (najaar 2022-najaar 2024).

Het doel is vast te stellen hoe effectief verschillende beheervormen zijn voor onder meer de ontwikkeling van een bloemrijke vegetatie.

De vier toegepaste beheerbehandelingen zijn:

1. Maaien en maaisel laten liggen
2. Drukbe grazing met heideschappen
3. Maaien en maaisel afvoeren
4. Resultaatgericht maaibeheer (=maaifrequentie afhankelijk van de groei van de vegetatie)

De beheeradviezen zijn bedoeld voor ontwikkelaars en beheerders van zonneparken. Het doel is hun kennis te vergroten, zodat zij zonneparken zó kunnen beheren dat deze daadwerkelijk bijdragen aan meetbare verbeteringen in biodiversiteit. Ook gemeenten, als vergunningverlenende instanties, vormen een belangrijke doelgroep. Met deze adviezen kunnen zij goed onderbouwde afspraken maken over het ontwerp en beheer van zonneparken, en toezien op de naleving daarvan. Zo ontstaat samenwerking tussen alle betrokken partijen, met als doel zonneparken die aantoonbaar een positieve impact hebben op de natuur.

Praktisch beheerrapport; richtlijnen en aanbevelingen beheer

Dit beheerrapport valt onder R2: Advies beheer zonneparken en behandelingen uitgevoerd. Binnen R2 valt het onder activiteit 2.6: Rapporteren van opgedane kennis over praktische uitvoerbaarheid. De inzichten die voortkomen uit de kennisuitwisseling over beheer (activiteit 2.2) en de dagelijkse uitvoering van de vier beheermaatregelen zijn door Eelerwoude gebundeld in dit overzichtelijk document.

Hierin zijn de richtlijnen en aanbevelingen opgenomen voor zowel het ontwerp als het toekomstige beheer van zonneparken in de praktijk. Tijdens een van de stakeholderbijeenkomsten binnen het Zon in Landschap-programma heeft Eelerwoude deze resultaten aan de ontwikkelaars en samenwerkingspartners gepresenteerd (dit vond plaats tijdens de EcoCertified bijeenkomsten in 2023 en 2024).

De resultaten van het onderzoek zijn te vinden in de Openbare Eindrapportage EcoCertified Solar Parks.

2 Praktische ervaringen beheer

Hieronder zijn de praktische bevindingen gebundeld die voortkomen uit de uitwisseling van beheerkennis en het dagelijkse beheer van de vier beheermaatregelen. Dit overzicht bevat alle constatering tijdens de uitvoering van het project.

2.1 Constateringen beheervriendelijk inrichten

Beheervriendelijke inrichting - Maaien
1. Obstakels in maaigangen belemmeren het efficiënt maaien en zorgen voor extra tijd- en kostenverlies.
2. Dwarsbalken onder panelen belemmeren het maaien en verhogen daarmee de kosten
3. Verdichting en insporing van de bodem hebben nog jaren na aanleg negatieve gevolgen voor de gewasgroei en het beheer.
4. Een oneffen of natte ondergrond bemoeilijkt het beheer met maaimachines en kan schade veroorzaken aan bodem en materieel.
5. Loshangende kabels in zonneparken verhogen het risico op brand en schade aan de kabels, bij gebruik van maaiers met open messen (maaibalk, vingerbalk, bosmaaiers etc.).
6. Elektrisch aangedreven maaimachines moeten op locatie kunnen worden opgeladen om effectief ingezet te worden op zonneparken.
7. Afval, restmaterialen of andere losse objecten kunnen schade veroorzaken aan maaimachines of schapen, of het beheer belemmeren.
8. Een te geringe breedte van de maaigangen belemmert het efficiënt maaien, vergroot de kans op schade aan installatieonderdelen en leidt tot extra tijd- en kostenverlies.
9. Een onvoldoende grote draaicirkel aan het einde van de maaigangen belemmert het effectief keren van maaimachines, verhoogt de kans op schade en leidt tot extra tijd- en kostenverlies.
Beheervriendelijke inrichting - Begrazen
10. Scherpe randen aan stellingen kunnen verwondingen veroorzaken bij schapen.
11. Loshangende kabels vormen een risico op verwonding en schade wanneer schapen ermee in contact komen.
12. Omvormers en andere technische installaties zijn soms nog te toegankelijk voor schapen en vormen daardoor, zonder afscherming, een risico.
13. Slecht aangesloten hekwerk aan de onderzijde maakt het mogelijk voor schapen, met name eventueel aanwezige lammetjes, om te ontsnappen, wat leidt tot extra maatregelen en kosten.
14. Schapen van één jaar of jonger kunnen op de panelen klimmen, wat schade kan veroorzaken.
15. Hekwerk dat aan de buitenkant in plaats van aan de binnenkant van de palen is bevestigd, is kwetsbaarder voor de druk van schapen en vergroot de kans op ontsnapping.
16. Zorg voor een permanente drinkwaterbron (bijv. een poel) voor schapen.

2.2 Constateringen groenbeheer

Algemeen
17. Richtlijnen uit beheerplan worden in de praktijk niet altijd nageleefd.
18. Ongewenste vegetatie kan uitzaaien naar omliggend gebied.
19. Beheer op vaste tijdstippen kan voor problemen zorgen.
Begrazen
20. Niet alle schapenrassen zijn geschikt voor begrazing op zonneparken.
21. Het geschikte aantal schapen per hectare is afhankelijk van de bodemkwaliteit en de beschikbaarheid van vegetatie.
22. Wolvenrasters zijn effectief, maar het komt voor dat het fout gaat bij het verkeerd plaatsen van de rasters.
Maaien
23. Onder zonnepanelen ontstaat vaak houtopslag op plekken die de maaier niet bereikt, waardoor maaien alleen onvoldoende is.
24. Robotmaaiers en grote machines functioneren slecht op natte of moeilijk begaanbare zonneparken en kunnen schade veroorzaken.
25. Maaibeheer in één keer en in rechte banen op zonneparken zorgt voor het verdwijnen van schuilplekken, wat schadelijk is voor de biodiversiteit.
26. Faunacontrole als onderdeel van maaiwerkzaamheden is noodzakelijk.

3 Richtlijnen en aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden de algemene richtlijnen en aanbevelingen beschreven met betrekking tot het ontwerp en het groenbeheer van zonneparken.

3.1 Richtlijnen en aanbevelingen ontwerp

Tijdens het beheerexperiment hebben de beheerders op verschillende zonneparken gewerkt. Deze parken verschilden vaak in ontwerp: sommige waren 'beheervriendelijk' ingericht, andere juist minder.

Om te zorgen dat zonneparken in de toekomst beheervriendelijk worden ontworpen, zijn de volgende aanbevelingen opgesteld. Deze zijn gebaseerd op de bevindingen en ervaringen van de beheerders.

De constructie van zonneparken bepaalt in sterke mate de uitvoerbaarheid en efficiëntie van het beheer. Obstakels zoals dwarsbalken, te smalle doorgangen, en veldopstellingen die niet zijn afgestemd op de werkbreedte van machines zorgen voor veel extra tijd, rijbewegingen, en kosten tijdens het maaien.

Ontwerp zonneparken beheervriendelijk: stem werkbreedtes af op standaardmachines, voorkom dwarsbalken in doorgangen, en beperk obstakels in werkgangen. Dit voorkomt intensieve inzet van kleine of handmatige middelen en verlaagt de beheerkosten.

De onderstaande aanbevelingen over de inrichting zijn verdeeld in twee categorieën: maaien en begrazen.

3.1.1 Beheervriendelijke inrichting - Maaien

Een beheervriendelijke inrichting zorgt ervoor dat maaien minimale negatieve impact heeft op het terrein en dat tijd en kosten zo laag mogelijk blijven. De constructie is daarbij bepalend voor de toegankelijkheid van de machines: in principe moeten deze onbelemmerd door de gangpaden kunnen rijden. Als ook onder de panelen gemaaid moet worden, mogen er geen dwarsbalken aanwezig zijn, omdat die het maaien belemmeren. Is een park niet efficiënt ingericht, dan stijgen de maaimkosten aanzienlijk.

1. Obstakels in maaigangen belemmeren het efficiënt maaien en zorgen voor extra tijd- en kostenverlies.

Plaats geen obstakels in de maaigangen. Obstakels in de werkgangen belemmeren maaimachines om in rechte lijnen door een gang te maaien. Als er obstakels in de gang staan, dan moet er vanaf twee kanten gewerkt worden. Dit kost tijd en geld. Plaats daarom geen transformator- of omvormerkasten, dockingstations of oplaadpunten in de loopgangen tussen de panelen. Plaats deze onder of tussen de panelen of aan de kopse kant.

2. Dwarsbalken onder paneelstellingen belemmeren de doorgang van maaimachines en verhogen de maaitijd en kosten.

Plaats geen dwarsbalken of schoren onder de paneelstellingen, omdat deze het maaien belemmeren, wat leidt tot langere maaitijden, en hogere kosten. Houd bij het ontwerp van parken daarom rekening met de toegankelijkheid voor maaiers.

3. Verdichting en insporing van de bodem hebben nog jaren na aanleg negatieve gevolgen voor de gewasgroei en het beheer.

Voorkom insporing en verdichting van de bodem. Wacht met aanleg tot de bodem voldoende droog en draagkrachtig is en beperk de inzet van zwaar materieel om verdichting te voorkomen. Ook wanneer een zonnepark al is aangelegd is het belangrijk dat er geen diepe insporing of verdichting plaatsvindt dan wel dat deze wordt hersteld. De effecten hiervan hebben nog jaren na aanleg gevolgen voor de gewasgroei en met name het machinaal beheer. Daarnaast zijn ze door de aanwezige constructie lastig te verhelpen. Hanteer een maximale waarde van 50 mm insporing. Als de bodem tijdens de realisatie toch verstoord raakt en je gaat inzaaien, kies dan voor eenvoudige mengsels (Engels raigras met klaver) of liever nog autochtoon inheemse zaden van laagblijvende plantsoorten om faunavervalsing te voorkomen.

4. Een oneffen of natte ondergrond bemoeilijkt het beheer met maaimachines en kan schade veroorzaken aan bodem en materieel.

Werk oneffenheden weg. Een egale ondergrond is essentieel om maaisel effectief te verwijderen en ophopingen te voorkomen. Dit zorgt voor efficiënter maaien, minder handmatige nabewerking, en voorkomt schade aan machines of bodem. Moeilijk begaanbare en natte parken zijn met schapen beter te beheren en te bereiken dan met maaiers.

Egale grond

5. Loshangende kabels in zonneparken vergroten het risico op brand en op schade aan de kabels bij gebruik van maaiers met open messen.

Zorg dat kabels goed zijn weggewerkt. Op parken met loshangende kabels is het brandgevaar groter bij gebruik van een vingerbalkmaaier of andere maaiers waarvan de messen zonder overkapping roteren. Plaats kabels strak tegen de panelen en stellingen, of integreer ze in de steunpalen, zodat maaien met een vingerbalk mogelijk blijft.

Goede kabelafwerking

Goede kabelafwerking

Slechte afwerking

6. Elektrisch aangedreven maaimachines moeten op locatie kunnen worden opgeladen om ze effectief in te zetten op zonneparken.

Zorg voor minimaal één krachtstroomaansluiting voor het opladen van maaimachines. Realiseer op het zonnepark een oplaadpunt voor elektrisch aangedreven maaimachines. Het benodigde aantal oplaad- of dockingstations hangt af van het type materieel en van de grootte van het zonnepark.

7. Houd het terrein vrij van afval en restmaterialen.

Een zonnepark moet vrij zijn van afval, zoals kabelresten, verpakkingsmateriaal en andere losse objecten. Deze kunnen schade veroorzaken aan maaimachines of verstoringen geven tijdens het beheer. Controleer het terrein voorafgaand aan de werkzaamheden en verwijder aanwezige restmaterialen.

8. Zorg voor voldoende ruimte tussen de tafels zodat een maaimachine ertussen past. Als er alternatieve maaimachines beschikbaar zijn die met smallere rijafstanden overweg kunnen, is deze voorwaarde niet noodzakelijk.

Een te smalle maaigang belemmert efficiënt beheer en vergroot het risico op schade aan installatieonderdelen, wat leidt tot hogere arbeidskosten en langere uitvoeringstijd. Wanneer er maaimachines beschikbaar zijn die geschikt zijn voor smallere doorgangen, vervalt deze noodzaak.

9. Zorg voor voldoende draaicirkel aan het einde van de rij zodat een maaimachine kan omkeren.

Een te kleine draaicirkel aan het einde van de maaigangen belemmert het effectief keren van maaimachines, verhoogt de kans op schade en leidt tot extra tijd- en kostenverlies. Als er onvoldoende ruimte is om te draaien, moet de maaimachine meerdere manoeuvres uitvoeren. Dit kost extra tijd, verhoogt het risico op schade aan installatieonderdelen en kan door herhaald draaien op dezelfde plek leiden tot verdichting en insporing van de bodem.

3.1.2 Beheervriendelijke inrichting - Begrazen

Zonneparken moeten 'schaaproof' zijn: geen loshangende kabels, geen scherpe randen, afgeschermd omvormers en een terrein dat vrij is van afval, zoals kabelresten en verpakkingsmateriaal. Controleer vooraf of het park voldoet aan de voorwaarden voor schaaпveiligheid. Verwijder scherpe randen, scherm omvormers af en zorg dat kabels stevig bevestigd zijn.

10. Scherpe randen aan stellingen kunnen verwondingen veroorzaken bij schapen.

Werk scherpe randen weg. Zorg ervoor dat er geen scherpe randen aan de stellingen zitten voordat er schapen op het terrein worden ingezet. Zo voorkom je dat de dieren zich bezeren.

11. Loshangende kabels vormen een risico op verwonding en schade wanneer schapen ermee in contact komen.

Zorg dat de kabels goed weggewerkt zijn. Schapen kunnen blijven haken aan loshangende kabels, met alle gevolgen van dien. Zorg dat er geen loshangende kabels hangen waar ze onder kunnen blijven haken. Bevestig deze stevig.

12. Omvormers en ander technische installaties zijn soms nog te toegankelijk voor schapen en vormen daardoor, zonder afscherming, een risico.

Zorg voor een goede afscherming van alle kwetsbare installatiedelen, zodat schapen er niet bij kunnen. Dit voorkomt beschadiging van apparatuur én mogelijke verwondingen bij dieren.

Technische installaties goed beschermd met een klein hekwerk er direct omheen.

Technische installaties niet goed beschermd

13. Slecht aangesloten hekwerk aan de onderzijde maakt het mogelijk voor schapen om te ontsnappen, wat leidt tot extra maatregelen en kosten.

Bevestig het hekwerk maximaal 10 cm boven de grond. Bij schapenbegrazing moet het hek tot onderaan goed zijn bevestigd, zodat dieren er niet onderdoor kunnen kruipen. Een schaap mag geen kans krijgen zijn hoofd onder het hek te steken om het omhoog te duwen. Op sommige parken is het hekwerk onderaan niet goed bevestigd, waardoor schapen kunnen ontsnappen. Om dit te voorkomen plaatst de schaapherder soms zelf een raster langs het hek, wat extra kosten met zich meebrengt. Zorg dat hekwerk maximaal 10 cm boven de grond hangt. Gebruik waar nodig een stroomlint aan de onderkant om ontsnappen te voorkomen.

14. Zet bij zonneparken met panelen van 60cm hoogte of lager geen schapen jonger dan één jaar in.

In de praktijk blijkt dat schapen jonger dan één jaar bij panelen lager dan 60cm op de panelen kunnen klimmen, wat schade aan de installatie kan veroorzaken. Daarom wordt bij begrazing met lammeren een minimale paneelhoogte van 60 cm aanbevolen.

15. Hekwerk dat aan de buitenkant van de palen is bevestigd, is kwetsbaarder voor druk van schapen en vergroot de kans op ontsnapping.

Bevestig het hekwerk aan de binnenkant van de palen. Bij een hekwerk dat aan de buitenkant van de palen wordt gespannen, kunnen schapen het makkelijker losduwen en ontsnappen. Span het hekwerk aan de binnenkant van de palen, zodat de druk van de schapen tegen de palen werkt in plaats van alleen tegen het gaas.

16. Zorg voor een permanente drinkwaterbron (bijv. een poel) voor schapen.

Schapen hebben continu toegang tot vers drinkwater nodig, zeker tijdens droge en warme perioden. Een permanente waterbron, zoals een poel, is essentieel om het welzijn van de dieren te waarborgen en begrazing effectief te laten verlopen.

3.2 Richtlijnen en aanbevelingen groenbeheer

3.2.1 Algemeen

17. Richtlijnen uit beheerplan worden in de praktijk niet altijd nageleefd.

Richtlijnen uit het beheerplan worden in de praktijk vaak niet nauwkeurig genoeg gevolgd. De bestuurder van de trekker is vaak niet op de hoogte van de strategische doelen van het terrein. Stem de gewenste uitvoering daarom expliciet af met de uitvoerder. Borg het beheer op lange termijn door de uitvoering te monitoren, zodat de strategische doelstellingen worden behaald.

18. Ongewenste vegetatie kan uitzaaien naar omliggend gebied.

Op zonneparken kan ongewenste vegetatie ontstaan, zoals Jakobskruid, dat zich kan uitzaaien naar de omgeving. Monitor hier actief op en neem preventieve maatregelen, zoals tijdig maaien of begrazen vóór de zaadvorming (niet geschikt voor alle ongewenste soorten). Jakobskruid is een vaste plant die na maaien gewoon weer verder groeit; verwijder deze daarom met wortel en al. Schapen zijn hiervoor dus geen geschikte maatregel, die eten het niet want het is giftig.

19. Beheer op vaste tijdstippen kan voor problemen zorgen.

Vaste data hanteren en standaardbeheer leiden tot ongewenste neveneffecten zoals een voor flora en fauna niet optimaal tijdstip of het niet optimaal versralen, zaadzetting van invasieve soorten en bodembeschadiging. Pas adaptief beheer toe: baseer keuzes op actuele vegetatieontwikkeling en terreinomstandigheden. Combineer monitoring met flexibiliteit in uitvoering.

3.2.2 Begrazen

20. Niet alle schapenrassen zijn geschikt voor begrazing op zonneparken.

Kies een geschikt schapenras. Niet alle schapenrassen eten dezelfde vegetatie. Belangrijk is dat er begraasd wordt met streekkeigen heideschape. Deze dieren zijn van oudsher gewend om te leven op een schraler rantsoen en kunnen goed uit de voeten op de steeds schraler wordende vegetatie op het zonnepark.

Voor Brabant moet je dan denken aan: **Kempisch heideschaap**. En voor de Veluwe: het **Veluwe heideschaap**. Verder kun je nog denken aan **Schoonebeekers**, **Mergellanders**, **Maasduinen** en het **Groot Heideschaap**. Het Drents Heideschaap is minder geschikt omdat deze hoorns heeft en dus gevaar geeft voor beschadiging van de panelen/kabels.

Kies altijd voor een partij die zijn dieren heeft ingeschreven bij het betreffende stamboek. Zo draag je bij aan het in stand houden van het cultureel erfgoed: aangesloten schapenhouders binnen het stamboek fokken alleen met gekeurde dieren welke raszuiver zijn en worden gehouden. Dit is belangrijk om de soort in stand te houden.

21. Het geschikte aantal schapen per hectare is afhankelijk van de bodemkwaliteit en de beschikbaarheid van vegetatie.

Aantal schapen per hectare hangt af van de bodem en vegetatie. Pas het aantal schapen aan per perceel en per periode: voedselrijk grasland 10 schapen/ha, schrale grond 2 à 3 schapen of 3 per 5 ha. Houd daarnaast rekening met gewasgroei bij bijvoorbeeld droogte of juist veel regen.

22. Wolvenrasters zijn effectief, maar het komt voor dat het fout gaat bij het verkeerd plaatsen van de rasters.

Zorg voor correcte plaatsing van wolvenrasters, met toezicht of training van de uitvoerder. Wolvenrasters worden beschikbaar gesteld door de provincies. Deze rasters werken in principe altijd, maar als ze niet goed worden geplaatst, kan het misgaan.

3.2.3 Maaien

23. Onder zonnepanelen ontstaat vaak opslag van houtige planten op plekken die de maaier niet bereikt, waardoor maaien alleen onvoldoende is.

Opslag van houtige planten onder de panelen kan voor problemen zorgen. Na maaien bleek onder de panelen veel opslag van houtige gewassen te zijn ontstaan, vooral op plekken waar de maaier niet bij kon. Alleen maaien onder panelen is onvoldoende effectief. Zet hier begrazing in of werk preventief met een robotmaaier om opslag van houtige planten te voorkomen.

24. Robotmaaiers en grote machines functioneren slecht op natte of moeilijk begaanbare zonneparken en kunnen schade veroorzaken.

Een robotmaaier, zeker modellen op rupsbanden, kan wel geschikt zijn als de omstandigheden het toelaten. Bij natte, moeilijk begaanbare of drassige terreinen kunnen machines vastlopen of schade veroorzaken. Voer maaiwerkzaamheden eventueel pas uit wanneer de bodem voldoende droog is, of kies voor lichte machines of begrazing om schade te beperken.

25. Maai-beheer in één keer en in rechte banen op zonneparken zorgt voor het verdwijnen van schuilplekken, wat schadelijk is voor de biodiversiteit.

Maaien in één keer en in rechte banen zorgt ervoor dat het hele terrein in één beheerronde wordt gemaaid. Hierdoor verdwijnen schuilplekken, wat een negatief effect heeft op de biodiversiteit. Maai daarom gefaseerd waar mogelijk, zodat structuurvariatie ontstaat en dieren zich kunnen verplaatsen of schuilen binnen het terrein.

Let op: hoewel begrazing een manier kan zijn om verstoring te beperken, is het voor sommige soorten, zoals grondbroedende vogels (waaronder de patrijs), juist ongunstig. De nesten kunnen dan vertrapt worden. Stem het type beheer daarom af op de aanwezige soorten.

26. Faunacontrole als onderdeel van maaiwerkzaamheden

Controleer het terrein voorafgaand aan het maaien op aanwezige vogelnesten, reekalfjes en ander kwetsbaar wild. Deze zijn vaak moeilijk zichtbaar en kunnen ernstig letsel oplopen tijdens het maaien. Pas eventueel de maaimethode of planning aan om schade aan fauna te voorkomen.

4 Tot slot

Dit beheerrapport laat zien dat zonneparken, mits goed ontworpen en zorgvuldig beheerd, een aantoonbare bijdrage kunnen leveren aan biodiversiteit en bodemkwaliteit. De ervaringen uit het beheerexperiment onderstrepen dat ontwerp en beheer onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn: keuzes die in de aanlegfase worden gemaakt, werken jarenlang door in de uitvoerbaarheid, kosten en ecologische kwaliteit van het beheer.

De richtlijnen en aanbevelingen in dit rapport bieden ontwikkelaars, beheerders en vergunningverleners concrete handvatten om zonneparken beheervriendelijk in te richten en in de praktijk effectief te beheren. Daarbij is adaptief beheer essentieel. Niet vaste schema's, maar monitoring, maatwerk en bijsturing op basis van actuele terreinomstandigheden en ecologische doelen bepalen het succes.

Door praktijkervaringen te bundelen en te delen, ontstaat een gezamenlijke basis om zonneparken verder te ontwikkelen tot volwaardige landschapselementen. Zo kunnen zij niet alleen duurzame energie opwekken, maar ook blijvend bijdragen aan natuurherstel. De inzichten uit dit rapport vormen daarmee een belangrijke bouwsteen voor het EcoCertified Solar Label en voor zonneparken die laten zien dat energieopwekking en natuur elkaar daadwerkelijk kunnen versterken.